

XRİSTİANLIQDAKI “YEDDİ ÖLÜMCÜL GÜNAH” FENOMENİ: MÜQAYİSƏLİ TƏHLİL

Aliyə MÜRSƏLOVA¹,

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu, İlahiyyat fakültəsi,

Dinşünaslıq kafedrasının müəllimi,

fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru,

aliyatagiyeva@yahoo.com

Xülasə. İlk insan yarandığı andan mövcud olmuş günah anlayışı tarix boyu bəşəriyyətin daim maraq sahəsində olmuşdur. Bütün dinlərdə günah anlayışına rast gəlmək mümkündür. Sadəcə bu günahlar hər dində fərqli şəkildə təsnifləndirilmişdir. Bu günahların ən bağlılanılmaz olanları “ölümcül günah” statusunu qazanmışdır. Əxlaqi kontekstdən baxdıqda dinlərin hamısı bir məqsəd güdür – cəmiyyətdə əxlaqi nizamı qorumaq. Əxlaqi normaların əsasını isə pis və çirkin əməllərdən, yəni günahlardan çəkinmək, əvəzində yaxşı və gözəl əməllər yerinə yetirmək, yəni fəzilətli olmaq təşkil edir.

Məqalədə əvvəlcə “yeddi ölümcül günah” fenomenin formalaşma və təkamül tarixi tədqiq olunmuşdur. Sonra həmin günahların insanın həyatına necə təsir etdiyi və hansı əzablara səbəb ola biləcəyi müəyyənləşdirilmişdir. Sonda isə fərqli dinlərin “ölümcül günahları” təsnif edilərək müqayisəli şəkildə təhlil edilmişdir.

AÇAR SÖZLƏR: günah, əməl, xeyir, şəər, cəza, karma.

Алия Мурсалова

ФЕНОМЕН СЕМИ СМЕРТНЫХ ГРЕХОВ В ХРИСТИАНСТВЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Резюме. Понятие греха, существовавшее с момента сотворения первого человека, всегда было в поле интересов человечества на протяжении всей истории. Понятие греха можно найти во всех религиях. Просто в каждой религии эти грехи классифицируются по-разному. Самые непрощительные из этих грехов заслужили статус «смертного греха». С моральной точки зрения все религии имеют одну цель – поддерживать моральный порядок в обществе. Основой нравственных норм является воздержание от плохих и безобразных поступков, т. е. грехов, и совершение вместо них добрых и красивых поступков, т. е. быть добродетельными.

¹ ORCID ID: 0000-0001-7806-8353

В статье, прежде всего, изучена история становления и эволюции феномена «семь смертных грехов». Затем определялось, как эти грехи влияют на жизнь человека и какие страдания они могут причинить. В конце концов «смертные грехи» разных религий были классифицированы и проанализированы сравнительным способом.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: грех, поступок, добро, зло, наказание, карма.

Aliya Mursalova

THE “SEVEN DEADLY SINS” PHENOMENON IN CHRISTIANITY: A COMPARATIVE ANALYSIS

Summary. *The concept of sin, which has existed since the birth of the first man, has continually captured humanity's attention throughout history. The notion of sin may be found in all religions. It's only that each religion categorizes these faults differently. The most unforgivable of these sins have acquired the status of “deadly sin”. From a moral standpoint, all faiths share the same goal: to keep moral order in society. Moral standards are based on refraining from evil and ugly acts like sins, and instead performing good and beautiful deeds like being virtuous.*

Initially the article studies history and evolution of the “seven deadly sins” phenomenon. Then it was determined how such sins affect to a person's life and how much pain they can cause. Finally, the “deadly sins” of various religions were classified and analyzed comparatively.

KEYWORDS: sin, behavior, good, evil, punishment, karma.

Giriş. Günah sözü qədim yunan dilindəki “*hamartia*” kəlməsindən yaranıb, lüğəvi mənası “*səhv, nişandan yayınmaq, xəstəlik, qüsur*” deməkdir. Ümumi mənada günah dedikdə mənəvi, etik və əxlaqi normaların pozulması nəzərdə tutulur. Nəticədə günah səhv seçim olaraq insanı üluhiyyətdən və mənəvi həyatdan uzaqlaşdırır, bu dünyada, ya da o biri dünyada hər hansı bir cəzaya gətirib çıxarır. Xüsusi olaraq isə günah bir şəxsin Tanrıya və ya əxlaqi dəyərlərə qarşı gələrkən səhv və ya pis bir hərəkət etməsidir. Əxlaqi kontekstdə günah cəmiyyətin qəbul etdiyi və ya ümumbəşəri dəyərlərə zidd şəkildə davranmağı ifadə edir. Günah fərdi və ictimai nizamda nəticələri olan bir məfhumdur. Belə ki, bir insan günah işlədikdə vicdan əzabı, günahkarlıq hissi və ya mənəvi məsuliyyət duyğuları ilə qarşı-qarşıya qalır. Dinlərdə adətən günah işləyənlərə onun ağırlıq dərəcəsi asılı olaraq, cəza tətbiq edilir və ya əfv olunmaları üçün tövbə etmələrinin vacib olduğu öyrədilir. Beləliklə, günah dini və əxlaqi dəyərlərə görə səhv və ya pis qəbul edilən bir davranışı ifadə edən məfhumdur, tərfi isə fərqli dini inanclara və mədəniyyətlərə görə dəyişir.

Xristianlıqda günah insan ruhunun məhv olması və Tanrının əmrlərinə qarşı çıxmasıdır. Xristianlığa görə, insanlar anadan olduğu andan etibarən günahkar olurlar. Bunun səbəbi ilk günah işləyən Adəm və Həvvanın cənnətdə göstərdikləri itaətsizlik sayılır [1, Yaradılış, 3:6-7]. Ümumiyyətlə isə Müqəddəs Kitabda qeyd olunan əxlaqi prinsiplərə tabe olmamaq, Tanrıya qarşı gəlmək, Ona itaət etməmək, Onu sevməmək, insanlara pislik etmək, başqalarına ziyan vermək və s. günah əməllər sayılır.

Əgər antik mədəniyyətin mərkəzində gözəllik dururdusa [2, c.II, s.186-188], Xristianlıqda əxlaq daha çox əhəmiyyət verilir. İncildə mənəviyyat avtonom deyil, teonomdur, yəni məhz Tanrı tərəfindən verilib və buna görə də bütün bəşəriyyətə, bütün dövrlərə aiddir. Tanrı qanunu (Dekaloq) Musa peyğəmbərə yəhudilərin Misirdən çıxmasının 50-ci günündə Sinay dağında verilmişdir [1, ÇIXIŞ, 20:2-17]. İlk dörd qanun Tanrı ilə insan arasındakı münasibətlərə, beşinci qanun övlad-valideyn münasibətlərinə, digərləri isə insanların öz aralarındakı münasibətlərə aiddir. Bu 10 qanun bütün əxlaq qaydalarını və insanların xeyir-şər barədə hiss və davranışlarını əhatə edir. Dekaloq və Yeni Əhddəki mənəviyyat təsəvvürü əsasında xristian ilahiyyatçıları zamanla “Yeddi ölümcül günah” fenomenini formalaşdırmışlar [3, s.3-6]. Bu işdə ən vacib töhfəni VI əsrdə Roma papası I Qriqori (540-604) vermişdir. Bu günahların hamısı insanın mənəvi tərəfinə mənfi təsir edən və yolundan azmasına gətirib çıxaran meylliliklərdir.

“Yeddi ölümcül günah” fenomeninin yaranma tarixi. Əslində, bu təsnifat öz mənbəyini Romayunan təlimlərindən götürmüşdür. Belə ki, Aristotelin “*Nikomax etikası*” əsərində hər fəzilət qızıl orta təşkil edirdi, onun artması israfə, azalması xəsisliyə gətirib çıxarırdı. Bundan əlavə, Qorasıy da bu barədə öz əsərlərində məlumat vermişdir [4, s.20].

Müqəddəs Kitabda yeddi günah haqqında hər hansı bir məlumata rast gəlmək mümkün deyil. Yalnız III əsrdə həm Şərq, həm də Qərb xristian ilahiyyatında yeddi günah anlayışı formalaşmağa başlamışdır. Bu anlayış Əhdi-Cədidə keçən “*Günah var, nəticəsi yalnız ölüm olar...*” [1, Yuhənnanın 1-ci məktubu, 5:16] ifadəsinə əsaslanır. Daha sonralar bu ideyaya Tertullian və Stridonlu İyeronim öz əsərlərində toxunmuşdular. Lakin ilk dəfə ölümcül günahları 345-ci ildə Türkiyə ərazisində dünyaya gələn xristian rahibi və fəlsəfəçisi Pontiyalı Yevaqriy təsnif etmişdir. O, öz növbəsində yeretik kimi öldürülən Origenə təsirlənərək böyük günahları (qədim yunan dilində) səkkiz qrupda cəmləşdirmişdir [5, s.11-12]:

Γαστριμαργία (Gastrimargia) — Acgözlük

Πορνεία (Porneia) — Zina

Φιλάργυρία (Philargyria) — Xəsislik

Λόπη (Lypē) — Kədər

Ὀργή (Orgē) — Qəzəb

Ακηδία (Akēdia) — Üzgünlük, tənbəllik

Κενοδοξία (Kenodoxia) — Öyünmə

Ἵπερηφανία (Hyperēphania) — Qürur

Yevaqriyin tələbəsi Yuhəna Kassian isə bu təlimləri Qərbdə latın dilinə tərcümə edib, katolik katexizisinə daxil edən şəxs olmuşdur [6, s.11-12]:

Gula — Acgözlük

Luxuria/Fornicatio — Zina

Avaritia — Xəsislik

Tristitia — Kədər

Ira — Qəzəb

Acedia — Tənbəllik
Vanagloria — Öyünmə
Superbia — Qürur

VI əsrdə bu təlimlər sonrakı illərdə Roma papası olacaq Böyük Qriqoriyə gəlib çatmışdır. 590-cı ildə Böyük Qriqori “kədəri” siyahıdan çıxarıb, “xəsisliyi” isə “paxıllıqla” əvəzləyərək böyük günahları yeddiyə endirmiş və bunlara: qürur, acgözlük, paxıllıq, qəzəb, şəhvət, tamahkarlıq və tənbəlliyi aid etmişdir.

Əslində, günahların sayı daha çoxdur, buradakı yeddi rəqəmi onların sadəcə olaraq cəmləşdiyi qrupların sayını bildirir. Çünki bu yeddi qrupda olan günahlar özündən qaynaqlanan digər günahlara gətirib çıxarır. Xristianlıqda insanı əxlaqi-mənəvi həyatından qopara biləcək hər bir əməl günah sayılır. Bu böyük günahlar insanın ruhunun Tanrıdan qoparaq tənəzzül etməsinə və nəticədə ölməsinə gətirib çıxarır. İqnatinin fikrincə, insan bu günahlardan hər hansı birini və ya bir neçəsini törətməsinə baxmayaraq, sonda tövbə etsə, özünü xilas etməyə ümid yeri olacaq. Beləliklə, Xristian inancına görə, bütün günahların qaynağı sayılan, Yuhənna Kassian və əziz Qreqori tərəfindən mənimsənilən “Yeddi təməl/ölümcül günah” - “Peccata Capitale” aşağıdakılardan ibarətdir [7, s.392]:

I – Qürur, təkəbbür və eqoizmi Akvinalı Foma nizamsız bir üstünlük arzusu olaraq təsvir edir. Qürurun ilk əlaməti nifrətdir. İnsanın özündən sosial, elmi, maddi və ya əxlaqi cəhətdən aşağıda duranlara nifrətlə, yuxarıdan aşağıya baxmasından qürur yaranır. İnsan özünü başqalarına nisbətən üstün saymağa başlayanda, özünü bəyənəndə, təkəbbürlük və lovğalıq edəndə, özünü göstərmə arzusunu hiss edəndə kibir yaranır. Kibirlənən şəxs öz səhvlərini heç vaxt görmür, yanlışlarını qəbul etmir və nəticədə istənilən münasibətlərin yox olmasına gətirib çıxarır. Qeyd edək ki, tarixdə ilk qürurlanan varlıq İblis olmuşdur [1, Matta 7:1-2].

II – Xəsislik əşyalar əldə etmək və toplamağa meyillilikdir. Xəsis insan maddi əşyalara asılı vəziyyətə düşəcək dərəcədə bağlı olur. Xəsislik sonsuz, doyulmaz şəkildə sahib olmaq arzusu, yığdıqlarıyla fəxr etmək, eqonu qidalandırmaq, özünü nümayiş etmək ilə fərqlənir. İnsan əldə etdiklərini bölüşmək və paylaşmaq istəmir, yalnız öz mənfəətini düşünərək hərəkət edir. Xəsis insanlar əşya və mülkdən asılılığa düşərək özlərini azad və rahat hiss edə bilmirlər. Tamahkarlıq hissi birbaşa bu günahla bağlıdır. Xəsislik çox vaxt cinayət motivi və ya faciənin səbəbi olur [1, Matta, 6:19-21].

III – Paxıllıq və qısqanclıq başqasının malik olduğuna sahib olmaq istəyi, başqalarının xoşbəxtliyinə və uğurlarına qarşı yönələn mənfi hisslərdir. Dəməşqli Yəhya bunu başqalarının mallarına görə yaşanan narazılıq hissi kimi təsvir edir. Paxıl insan başqasının xeyrini istəməz, ona yalnız pislik arzu edir. Paxıllıq yalan danışmaq, ikiüzlülük, ara vurmaq, qətl və s. kimi bir sıra digər günahlara yol açır. Paxıl və qısqanc insanlar xoşbəxt ola bilmirlər, şükür duyğusundan məhrumdurlar, başqasının nailiyyətlərinə sevinə bilmir, yalnız əzab və məyusluq hiss edirlər. Qeyd edək ki, tarixdə ilk dəfə paxıllıq edən şəxs qardaşını qısqanan Qabil hesab olunur [1, Matta, 12:31].

IV – Qəzəb kiməsə qarşı oyanan hirs, aqressiya, zorakılıq, həyəcan kimi bir ruh halıdır. Qəzəb intiqam istəyinə çevrilə bilən, həddindən artıq inciklik kimi təsvir edilə bilər. Qəzəb hiss edən insanın gözünü qan örtür və o, affekt halında nə edəcəyini bilmir. Qəzəb halında insan asanlıqla kiminsə xətrinə

dəyə, təhqir edə, əl qaldıra, zərər vura, qəsd edə bilər. Qəzəbli insan emosiyaları kontrol altında saxlaya və ətrafdakılarla xoş münasibət yarada bilmir ki, nəticədə onun qurduğu bütün əlaqələr dağılır [1, Matta, 6:46].

V – Şəhvət (zina) qeyri-qanuni (naməhrəm) kobud cinsi ehtirasdan yaranan ruh halıdır. Müqəddəs Kitaba görə, şəhvət ən çox yayılmış və təhlükəli günahlardan biridir. Məhrəm olmayan biri ilə yaxın münasibət qurmaq böyük günahdır. Bu günahı nəinki həyata keçirmək, hətta təxəyyüldə belə canlandırmaq, təsəvvür etmək də günah sayılır. Bu səbəbdən şəhvət hislərini oyadan mövzularda nəyəsə baxmaq, oxumaq və ya dinləmək də günah mənbəyi hesab olunur. Şəhvət ailələri dağıdır, cəmiyyətdə əxlaqi dəyərləri məhv edir, insan sağlamlığına həm fiziki, həm də psixoloji cəhətdən ciddi zərər verir. Məhz bu günah üzündən Tanrı bəzi millətləri (məsələn, Lut və Səhud qövmlərini) yer üzündən silmişdir [1, Matta, 5:27-28].

VI – Acgözlük dadlı və bol yeməyə aludəçilik, hərislik, həddən artıq çox yemək hissidir. Acgözlük öz mədənin köləsi olmaqdır. Məsələn, son dövrlərdə insanların yaşamaq üçün yeməmələri, yemək üçün yaşamaları heç də yaxşı əlamət hesab edilmir. Adətən acgözlüyün üç növü olur: birincisi acmamış insanın yeməyi, ikincisi qidaya fərq qoymadan hamısını yeməyi və üçüncüsü qidanın yalnız ən dadlısını, ən yaxşısını yeməyi. Bunun qarşısını yalnız vaxtında yeməklə, doymadan süfrədən durmaqla və ən sadə yeməkləri yeməklə almaq olar. Akvinalı Foma isə acgözlüyün beş növünü ayırmışdır: Laute – ancaq bahalı yeməklər yemək, Studiose – ancaq dadlı yeməklər yemək, Nimis – həddindən artıq yemək, Praepropere – tez-tez yemək, Ardenter – hərisliklə yemək. Acgözlük insanın fiziki sağlamlığına ziyan vurur, artıq çəki və digər xəstəliklərə yol açaraq ölümə gətirib çıxarır [1, Matta, 6:25].

VII – Tənbəllik və ya ümitsizlik mənəvi və ya fiziki apatiyaya, depressiyaya uğramış ruh halıdır. Ümitsizliyə düşmüş insan hər cür əmək qabiliyyətini və fəaliyyətini itirir: fiziki, əqli, mənəvi və əxlaqi. İnsanın iradəsi onu bu həyatda nəsə etməyə istiqamətləndirir, ömrünə məna qatır, həmin iradə yoxa çıxdıqda pessimistliyə düşən insanın daxilində hərəkətə keçməyə motivasiyası olmur və nəticədə ortada tənbəllik peyda olur. Tənbəl insanlar öz məqsədlərinə nail ola bilmir və daim uğursuzluqla rastlaşırlar.

Yuxarıda qeyd olunan günahların hər birinin əksi olan fəzilətlər siyahısı da mövcuddur: qürura qarşı təvazökarlıq, acgözlüyə qarşı alicənablıq, paxıllığa qarşı sevgi, qəzəbə qarşı xeyirxahlıq, şəhvətə qarşı özünü idarə etmə, xəsisliyə qarşı əliaçıqlıq, tənbəlliyə qarşı çalışqanlıq gəlir. Məhz bu fəzilətlər vasitəsilə qeyd olunan günahlara qarşı mübarizə aparmaq məsləhət görülür.

Orta əsrlərin sonunda “Yeddi ölümcül günah” ideyası məşhur yazıçıların diqqət mərkəzində olmuşdur. Belə ki, XIII əsrdə katolik ilahiyyatçısı Akvinalı Fomanın “*Teologiya cəmi*”, Dante Aligyerinin “*İlahi komediya*” və XV əsrdə İyeronim Bosxun “*Yeddi ölümcül günah və son dörd şey*” əsərləri qeyd olunan motivlər əsasında yazılmışdır [8].

Katolik və protestant məzhəblər arasında bu günahlar çox populyardır, lakin həmin fikri pravoslavlara aid etmək olmaz. Məsələn, XIX əsrdə İqnatiy Bryançaninov öz təsnifində bu günahlara “kədəri” əlavə edərək səkkiz qrupa ayırmışdır. Pravoslavlarda, əslində, ölümcül günah insanı Tanrıdan ayrı salan istənilən günah sayıla bilər. Günahın ölümcül olması üçün insan utanmadan, çəkinmədən, peşman olub tövbəyə meyl etmədən, şüurlu şəkildə Tanrının əmrinə qarşı çıxmasıdır. Pravoslavlara görə, bu növ günahların başında Müqəddəs ruha küfr etmək durur. Mattaya görə, bu günah nə bu dünyada, nə o

dünyada bağışlanılır [1, Matta, 12:31-32]. Bu günaha ateizm, Tanrıya qarşı mübarizə və lənətlənmə aid edilir. İkinci günah “səmaya yalvarış” adlanır və buraya qəsdən adam öldürmə, abort, homoseksuallıq, kasıblara, dullara və yetimlərə qarşı ayrı-seçkilik, valideynlərə asi olmaq daxildir. Üçüncü yerdə qürur, paxıllıq, qəzəb, tənbellik, acgözlük, zina və tamahkarlıq gəlir. Həvari Pavelə görə, bu günahların əsasında var-dövlət sevgisi durur ki, bu da bütün pisləklərin köküdür [1, 1 Timofey 6:10]. Çünki mal-mülk insanı Tanrıdan döndərmiş, bütərəstliyin ən ali forması “qızıl buğa” inancına yönəldir. Qeyd edək ki, pul, mülk və s. kimi maddi qazanclar özü günah sayılmır, insanların ona göstərdiyi münasibət günaha gətirib çıxara bilər.

Müqayisəli təhlil. Təbii ki, digər dinlərdə də yuxarıda adı çəkilən günahlar təsniflənmişdir. Sadəcə onlar fərqli şəkildə təsvir olunublar. Şərq dinlərinə gəlincə isə, onlarda günah məfhumu, ümumiyyətlə, mövcud deyil. Onun yerini dharmanın (borcun) pozulması və səbəb-nəticə qanunu olan karma tutur [9, s.578-579]. Dharma hər bir insanın özünə və digər insanlara qarşı yerinə yetirməli olduğu maddi və mənəvi borcudur, onun pozulması öz növbəsində günaha gətirib çıxardır. Karma isə “etdiyini hər bir əməlin nəticəsini bu həyatında, ya da doğulacağı o biri həyatında görəcəksən, gec, ya tez hər bir davranışının əvəzini yaşayacaqsan” deməkdir və heç bir fəvqəltəbii güc onun qarşısını ala və ya onu silə bilməz. Dharmanı pozan şəxs öz karmasını doldurmuş və ya çirkləndirmiş sayılır. Daoizm və Caynizm kimi bəzi Şərq dinlərində isə karmanı sıfırlamaq kimi bir inanc da var, bu elə tövbə edərək günahın əfv olunmasının ekvivalenti sayıla bilər.

Konfuzizmdə Konfutsidən əvvəl günah Səmanın iradəsinə qarşı çıxmaq idi. Konfutsiyə görə isə, böyük yanlışlara (günahlara) ilahi nizamə itaət göstərməməklə yanaşı, oğurluq, qətl, əxlaqsızlıq, yalan danışmaq, kin tutmaq, iradə zəifliyi, vəzifə və borclarını yerinə yetirməmək, valideynlərə qarşı gəlmək, ailəni atıb getmək daxildir [10, c.IV, s.271-272]. Bunların əksi olan fəzilətlər sırasında isə jen (humanistlik), i (ədalət), li (əxlaq), çji (ağıl), i sin (həqiqət) gəlir.

Patancalinin (e.ə. 200 - e.ə. 150) sistemləşdirdiyi yoqanın 8 pilləsinin ilk mərhələsi universal mənəvi doqma sayılan Yama [11, s.20] və onun 5 prinsipini (Ahimsa-zorakılıq etməmək, Satya-düzgün davranaraq yalan deməmək, Asteya-oğurluq etməmək, Brahmaçarya-zina etməmək, Apariqraha-acgöz və yığımçı olmaq) pozmaq Hinduizm inancında “günah” sayılır. Pislilik edən şəxs isə nəticə etibarilə bu həyata daimi ruh köçü ilə bağlanaraq nirvanaya yüksələ bilmir. Pisliliyin ziddi olan *Niyamada* isə fəzilətləri etmə (Şauçya-təmiz olmaq, Santoşa-təvazökarlıq, Tapas-nizamlı olmaq, Svadxyaya-dərk etmək, İşvara-pranidxana-Tanrını qəbul etmək) prinsipləri mövcuddur.

Siqhizmdə də günah məfhumu yoxdur. Belə ki, günah konsepsiyasının yerini karmaya və reinkarnasiyadan sonrakı həyata təsir edən seçimlər tutur. Yəni siqh inancına görə, sənə pis seçimin (günahın) o biri həyatını çətinləşdirir, doğru seçimin isə həmin həyatı yaxşılaşdırır.

Buddizmə gəlincə, bu dində *Trivisa* adlanan “üç zəhər” (sanskrit dilində akusala-mula) adlı təsnifləndirmə mövcuddur. Buraya Moxa – cahillik və ya bulanıq şüur, Raqa – hərislik, nəfsi bağlanma və ya tamahkarlıq və Dveşa – nifrət və ikrah aiddir. Buddist inancına görə, bu üç hissə² karmanı yaradaraq ruhun sansaradan çıxıb nirvanaya qovuşmasına mane olur [10, s.8, 47, 89, 106, 143]. Beləliklə, Buddizmdə “günah” universal Dharma qanununun pozulması hesab olunur [12].

2 Buddist Bxavaçakrasında bu hislər simvolik olaraq xoruz, ilan və donuz ilə təsvir edilərək xəsislik, kin və vəsvəsəni bildirir.

İbrahimi dinlərə gəlincə isə, Yəhudilikdə günah insanın Tanrıya, digər insanlara və özünə qarşı olan məsuliyyət və vəzifələrini yerinə yetirməməkdən ortaya çıxır. Yəhudiliyin 10 əmrindən [1, Çıxış, 20:1-17; Qanunların təkrarı, 5:4-21] Tanrının adını nahaq yerə çəkmək, qətl, zina, oğurluq, yalan danışmaq/şahidlik etmək, sənə aid olmayanı istəmək, büt düzəltmək və şənbə gününə aid qadağalara zidd hərəkət etmək günah işləmək deməkdir.

İslamda isə günah Allahın əmrlərinə və iradəsinə qarşı gəlməkdir. Bütün bəşər övladları günahsız olaraq doğulurlar, yaşadığıca günah işləyərlərsə, peşman olaraq tövbə etməli, bir daha həmin günahı işləməməlidirlər və Allahın qiyamət günü əfvinə sığınmalıdırlar. Yəhudilik və Xristianlıqdan fərqli olaraq, “ilk günah” məfhumu İslamda mövcud deyil. Çünki bir insan başqasının günahına görə cavabdehlik daşımır. İslamda isə günahlar iki qismə ayrılır: böyük və kiçik günahlar. Kiçik günahlar tövbə edildiyi təqdirdə əfv olunan günahlar sayılır [13, 4:31]. Bunlara qonşulara pis davranış, paxıllıq və nifrət, qəbirlərdə oturmaq və s. kimi günahlar aid edilir. Böyük günahlar isə 70-ə yaxındır. Müslim və Buxarinin hədis toplularında keçən bir hədisə əsaslanaraq, yeddi böyük günaha şirk, sehr, sələm, iftira, qətl, yetimin haqqına girmək, fərarilik aiddir [14, Səhih, hədis № 258; 9, Ədəb, 6].

عن أبي هريرة رضي الله عنه مرفوعاً: «اجتنبوا السبع الموبقات، قالوا: يا رسول الله، وما هن؟ قال: الشرك بالله، والسحر، وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق، وأكل الربا، وأكل مال اليتيم، والتولي يوم الرّحف، وقذف المحصنات الغافلات المؤمنات»³

Məhəmməd peyğəmbərdən nəql olunan digər bir hədisdə də fəlakətə aparan yeddi böyük günah haqqında məlumat verilmişdir. “Bunlar Allaha şəriq qoşmaq, sehr etmək, haqsız yerə bir insanı öldürmək, yetim malını qəsb etmək, faiz yemək, haqq yolunda aparılan müharibədən qaçmaq, iffətli və mömin bir qadına zina iftirası atmaqdır”, - deyər buyurulmuşdur [15, Vəsayə, 23; 14, İman 38]. Digər hədislərə görə, böyük günahların siyahısına habelə, yalan danışmaq, zina, Tanrıdan ümidini kəsmək, küfr, valideynlərə qarşı çıxmaq, homoseksuallıq, haram qidalar istifadə etmək, qürur, acgözlük, intihar və ikiüzlülük də aid edilir.

Nəticə. Belə nəticəyə gəlmək olar ki, Şərq dinlərində günah anlayışı olmasa da, ona oxşar yanlış seçim məfhumu var ki, bu da istər-istəməz insan həyatına təsir edir. Səhv seçimlərlə dolu olan karmanın təmizlənməsi üçün də meditasiya, yoqa və zahidliyə əl atılır. İbrahimi dinlərdə isə günah anlayışı ortaq əxlaqi dəyərləri qorumaq və cəmiyyətdə nizam-intizam yaratmaq naminə oxşar xüsusiyyətlərə sahibdir. Günahdan təmizlənmək üçün tövbə, oruc və qurbanı istifadə olunur.

Beləliklə, hər dinin fərqli aspektləri və doqmaları olmasına baxmayaraq, əxlaqi kontekstdən nəzər yetirdikdə onların hamısı eyni məqsədi güdür – cəmiyyətdə əxlaqi nizamı qorumaq. Əxlaqi normaların əsasını isə pis və çirkin əməllərdən, yəni günahlardan çəkinmək, əvəzində yaxşı və gözəl əməllər yerinə yetirmək, yəni fəzilətli olmaq təşkil edir. Yuxarıda qeyd olunan bütün günahlar hansı mənfi keyfiyyətlərin insanların həyatına necə təsir edə biləcəyini və əzablara səbəb ola biləcəyini göstərir.

³ Allah Rəsulu ümmətinə 7 məhvedici günahdan çəkinməyi buyurdu və bu günahların nədən ibarət olduğu soruşulduqda ilk olaraq şirkdən bəhs etdi, çünki şirk günahların ən böyüyüdür. Daha sonra o, insanın qətlinə toxundu, çünki şəriətin buyurduğu hallar istisna olmaqla, adam öldürmək haramdır. Daha sonra cadudən, sələmçilikdən bəhs etdi və fərqi yoxdur ki, insan sələmlə qidalanır, yoxsa ondan başqa faydalar alır. Sonra bir yetimin, yəni atası vəfat etmiş uşağın malının mənimsənilməsi, döyüş meydanından qaçmaq və iffətli, ləyaqətli qadınların zinada ittiham olunması gəldi.

Habelə, bu günahların nəticələri əxlaqi prinsiplərə riayət etməyin, məntiqli olmağın və davranışlara nəzarət etməyin zəruriliyini xatırladır.

Ümumiyyətlə, günah məfhumu bütün dinlərin əsas mövzusunda biridir və bütün dinlər möminləri ilahi hökmləri vicdanla yerinə yetirməyə təşviq edir. Bundan əlavə, günahların bağışlanması üçün kəffarə yollarını da təklif edir. Müxtəlif dinlərdə günah anlayışı Tanrının rızasının və ya mənəvi lütfün əldə edilməsinə yönəlmiş həyat üçün bir bələdçidir. İnanca sahib olan hər bir kəs axirətdə və ya nirvanada olsun, fərqi yoxdur, xoşbəxt olmaq və həyatına mənə qatmaq üçün günahlardan çəkinməlidir. Çünki heç bir din günah işləyən insanlara cənnət vəd etmir.

ƏDƏBİYYAT

1. Müqəddəs Kitab (Bibliya). Tərc. Azərbaycan Bibliya Cəmiyyəti. Bakı: Northern Azerbaijani Translation, 1600 s.
2. Чельшев П.В. Семь смертных грехов и современное идолопоклонство. Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований, № 12-2, 2015, 351 стр.
3. Tucker Shawn. The Virtues and Vices in the Arts: A Sourcebook. Cascade: 2015, 302 p.
4. Tilby Angela. The Seven Deadly Sins: Their origin in the spiritual teaching of Evagrius the Hermit. 2013, 176 p.
5. Evagrius Pontico. Gli Otto Spiriti Malvagi. Trans. F.Comello, P.Editrice. Parma: 1990, pp.11-12.
6. Refoule F. Evagrius Ponticus "In New Catholic Encyclopaedia", 1967. Staff of Catholic University of America, Eds., New York: McGraw-Hill, Vol. 5, 644 p.
7. Catéchisme de l'église catholique, Paris, 1992, pp. 389-393 / https://www.vatican.va/archive/FRA0013/_INDEX.HTM (25.09.2023)
8. «Семь смертных грехов» и современное идолопоклонство. (06.04.2023) / <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=7924>
9. Brandon Smart. A Dictionary of Comparative Religion: Sin. London: 1970, 579 p.
10. Walse V.G. Encyclopedia of Religion and Ethics: Crimes and Punishments (Chinese). Edinburgh: 1979-1981, Vol. 4, pp. 269-272.
11. Айенгар Б.К.С. Йога Дипика – Прояснение йоги. Москва: Альпина нон-фикшн. 2015, 496 с.
12. Buddhism: Major Differences. Buddha Dharma Education Association / <http://www.buddhanet.net/e-learning/snapshot01.htm> (23.05.2023)
13. Qurani-Kərim. Tərc. Bünyadov Z.M., Məmmədəliyev V.M. Ankara: Türkiyə Diyanət İşləri Başkanlığı Basımevi, 2016, 620 s.
14. Müslim, Ebü'l-Hüseyn bin el-Haccac bin Müslim el-Kuşeyri. Sahih-i Muslim ve Tercemesi. Terc. M.Safuoğlu. İstanbul: İrfan Yayıncılık, 2013, 8 с.
15. Buhari, Ebu Abdullah Muhammed ibn İsmail. Sahih-i Buhari muhataşı tecrid-i sarih ve şerhi. Terc. M.Uğur, M.C.Safuoğlu. Ankara: Gaye Matbaacılık, 1987, 13 с.
16. Keown Damien. A dictionary of Buddhism. Oxford: Oxford University Press, 2004, 357 p.
17. Кожевников Александр, Линдберг Татьяна. Семь смертных грехов и семь добродетелей. Москва: OLMA, 2012, 304 стр.